

Opstaan tegen antisemitisme

Liederen die tot nadenken stemmen

TANNEKE DE MOL

Het is vrijdag 8 november wanneer ik dit artikel schrijf. In de media buitelen de berichten over de gebeurtenissen van de afgelopen dagen in Amsterdam nog over elkaar heen. Wat er allemaal precies is gebeurd, en hoe het verder zal gaan is op dit moment niet bekend. Duidelijk is wel dat aandacht voor antisemitisme nog belangrijker is dan dat het al was. Antisemitisme is al jaren een sluimerend probleem in onze samenleving. Al tientallen worden jaren joodse instellingen bewaakt. De laatste jaren is er steeds meer sprake van.

Bijzondere opnames

Om iets te doen tegen toenemend antisemitisme zijn in de herfstvakantie opnames gemaakt bij het Holocaust Namenmonument en het Auschwitzmonument. Geke van der Sloot zong twee liederen met ondersteuning van kinderen en tieners uit haar koor. Het eerste lied, van Peter Koelewijn uit 1967, ging over Anne Frank. Het tweede lied kwam uit 1947 en werd geschreven door Hans Krieg, een joodse overlevende van de Holocaust: 'Waar zijn ze gebleven de joden van ons Amsterdam?'

Beide liederen maken deel uit van een groter project: een cd ter gelegenheid van 80 jaar bevrijding. De cd komt uit rond Bevrijdingsdag en de opbrengst is voor het Holocaust Namenmonument. Vanwege het toegenomen antisemitisme worden deze twee liederen echter al voor Kerst uitgebracht op Spotify en YouTube.

Voor wie in de klas aan de slag wil met deze liederen geef ik een paar handreikingen om in gesprek te kunnen gaan over toenemend antisemitisme. Ook kunnen ze gebruikt worden om aandacht te besteden aan de Nationale Holocaustherdenking op 26 januari, of als voorbereiding op een bezoek aan het Holocaust Namenmonument.

Het Anne Frank-lied

Eerst even een opmerking voor wie in het tweetalig onderwijs werkt: het lied komt ook in het Engels uit. Hier ga ik echter uit van de Nederlandse versie.

Bij het bekijken van de video kun je leerlingen vragen meegeven als:

Tanneke de Mol

- Welke boodschap bevat het refrein?
- Wat hoor je over het dagboek van Anne Frank?
- Wat hoor je over Anne Frank zelf?
- Hoe zet het lied aan tot denken?
- Welke situaties herken je zelf in het lied?

Na een gesprek hierover kun je diverse werkvormen inzetten, zoals de situatiekaarten over antisemitisme van de Anne Frank Stichting. Op elke kaart is een vorm van antisemitisme te zien. In groepjes rangschikken leerlingen de kaarten, waardoor ze verschillende vormen van antisemitisme leren herkennen en erover in gesprek raken. De kaarten en een docentenhandleiding zijn gratis te downloaden via www.annefrank.org. Op deze site zijn ook twee LessonUp-leslessen te vinden over antisemitisme. Eén les richt zich op zowel antisemitisme als op moslimhaat, deze les heet 'Ontmoet Robin en Wael'. De andere les gaat dieper in op wat antisemitisme is en wat de geschiedenis ervan is. De naam van deze les is dan ook 'Antisemitisme'. Beide lessen zijn overigens ook in een Engelstalige versie verschenen. Ze zijn te vinden in het leskanaal van de Anne Frank Stichting op de site van LessonUp.

Het lied uit 1947

Dit indringende lied is lang onbekend gebleven. Hans Krieg bracht het lied slechts één keer ten uitvoer voordat het in de vergetelheid raakte; pas in 2010 werd het teruggevonden in een oude schoendoos. Op verzoek van de Hollandsche Schouwburg heeft Mirjam Krieg, dochter van Hans Krieg en zangeres, het lied toen gezongen. RTV Noord-Holland deed hiervan verslag. De opname hiervan kan gebruikt worden als inleiding op het lied. Het duurt twee minuten en is op het YouTube-kanaal van het Joods Museum te vinden, of met de zoekwoorden 'Mirjam Krieg RTV Noord'.

Voor de opname van 'Waar zijn ze gebleven de joden van ons Amsterdam?' heeft Geke van der Sloot gekozen voor het Holocaust Namenmonument. Het is een plek midden in de buurt, waar tot de oorlog volop joods leven was. En alle namen in het monument geven in feite ook antwoord op de vraag van het lied.

Voordat je de video met het lied laat zien, kun je als vragen meegeven:

- Wat zal de reden zijn dat Hans Krieg dit lied slechts één keer heeft uitgevoerd?
- Wat maakt dat het Namenmonument een passende plek voor dit lied is?
- Het lied zit vol aangrijpende beelden. Welk beeld blijft jou het meest bij?
- Zou wat het lied bezingt weer kunnen gebeuren?

De familie Krieg was net zoals de familie Frank vanuit Duitsland naar Amsterdam gevlucht, maar kon niet onderduiken. In een interview vertelde Mirjam Krieg over de oorlogstijd. Het interview van 24 minuten is de moeite waard om met leerlingen te bekijken.

Tips:

- Op www.auschwitz.nl staat een interactieve tijdlijn over de Holocaust, die bruikbaar is voor leerlingen;
- Op www.4en5mei.nl is er materiaal voor leerlingen en docenten. Zo is er een docentenmagazine met een historisch overzicht van antisemitisme en tips hoe antisemitisme aan de orde te stellen;
- Goede tips over het omgaan met antisemitisme en complotdenken zijn ook te vinden op www.annefrank.org bij educatie;
- Op www.cidi.nl staat een lesbrief met een filmpje waarin helder uitgelegd wordt wat antisemitisme is, dit is vooral geschikt voor de onderbouw. Tevens bevat deze site de jaarlijkse monitor van geregistreerd antisemitisme;
- Het Joods Monument is een online monument. Via de knop 'educatie' kom je bij het programma 'Wordt gemist' met lesmodules: www.joodsmonument.nl;
- Op www.holocausteducatie.nl zijn er veel verwijzingen naar lesmateriaal te vinden, evenals tips om een gesprek aan te gaan over de holocaust en verwijzingen naar sites met achtergrondinformatie.